

Tržaska barbarstva ogorčila Jugoslavijo

Mussolinijevi fašisti so tarča sovražnih demonstracij. Ljudsko mnenje dvomi o krivdi ustrelenih Slovencev. Fašistom se je silno mudilo z eksekucijami.

Beograd, 8. sept. — Vest o barbarski ustrelitvi štirih Slovencev v Trstu zadnjo soboto zjutraj se je razširila po Jugoslaviji kljub naporu vlade, da s cenzuro prikrije ta dogodek in prepreči izbruh nacionalistične jeze proti Italiji. Policijske oblasti imajo zdaj polne roke dela s potlačevanjem demonstracij, ki so izbruhle proti Mussoliniju.

Trst, Italija, 8. sept. — Čim je posebno fašistično sodišče izreklo v petek zvečer smrtno obsodbo nad štirimi Slovenci, so bili obsojenci takoj odpeljani v vojaške barake in začeli so se pripravljati na eksekucijo. Med izvedbo smrtnih obsodb in izvršitvijo iste je preteklo približno šest ur.

Nesrečna četvorica je takoj po prihodu v barake podpisala prošnjo na kralja za pomilostitve in smrtne kazni, toda poveljniki vojaške divizije v Trstu, kateremu je bila prošnja predložena, da jo odpošlje v Rim, je prošnjo zagnal v koš in odredil, da se eksekucija izvrši brez odloga.

Nato so Marušič, Valentič, Miloša in Bidovca odpeljali na vojaško vežbališče. Tam so čakali dve uri na sodnike, ki so izrekli smrtno obsodbo in ki so imeli biti navzoči pri eksekuciji. Ko so končno le prišli, so obsojence privezali na stole in jih postavili tako, da so kazali hrbte strelnemu. Šeststo fašističnih miličnikov je obkrožilo strelisce in 56 mož, štirinajst mož na vsakega, je namerilo puške na obsojence ter jim pognalo po 14 krogel v hrbet.

Naznanilo o eksekuciji so poslali v vsa provinčna središča, kjer je bilo nabito na javnih prostorih. Proces poti Slovincem je trajal pet dni. Zaključni dan, v petek, je trajal od osmih zjutraj do polnoči, ko je bila izrečena smrtna obsodba nad četvorico, zapor na kazen za 12 obtožencev in oprostitev dveh. Italijanski listi se hvalijo, da "tako hitrega procesa še ni bilo v analih italijanske justice".

Američani, ki niso navajeni takih procesov, bi bili stremeli, če bi bili slišali advokata Zennaro, ki je "zagovarjal" Bidovca in Miloša. Zennaro je namreč — pomagal tožiteljem; apeliral je na sodišče, naj izreče najhujšo kazen, ker sta jo njegova klijenta tudi zaslužila! Obtoženci so se zasmijali temu imenitnemu zagovorniku.

Obtožence z imenom Spanger je komaj ušel smrtni obsodbi. Državni tožitelj je zahteval, da tudi njega ustrelijo, toda sodniki so mu milostno prisodili 30 let zapore. Sofija Franceskin, edina ženska med obtoženimi Slovinci, je dobila 36 mesecev zapore.

Obravnava je bila tipična. Vse izpraševanje obtožencev je vodil general Cristini, predsednik izrednega sodišča. Cristini je večkrat predaval obtožencem o "dolžnostih dobrega italijanskega državljanca". Proces je bil od začetka do konca političnega značaja in skrajno pristranski.

Posla čuti depresijo

Chicago. — Čikaška pošta, ki jo obvladuje Hooverjevo prosperiteto. Promet na čikaški pošti je bil meseca julija 12% manjši od prometa v istem mesecu lanskega leta. Na podlagi povprečnega porastka prejšnjih let bi moral biti promet 19% višji od lanskega. Najbolj je prizadeta paketna pošta, katere promet je v tem letu padel za 30% v primeri z isto dobo lanskega leta.

Akcija za zavarovanje brezposelnih napreduje

Osnutek predloge; brezposelni bi dobili 40—60% plače; depresija bo dolgotrajna

Katonah, N. Y. — Na anketi Konferenca za progresivno delavsko akcijo, ki se je pred nekaj dnevi vršila v delavski šoli Brookwood, je bil predložen osnutek zakonskega načrta za zavarovanje zoper brezposelnost. Načrt za zakonsko predlogo, ki naj bi služila kot vzorec vsem organizacijam, ki agitirajo za stvar, so pomagali izdelati profesorji ekonomije John R. Commons, Paul H. Douglas, Paul F. Briesenden in R. G. Tugwell, vsi strokovnjaki na polju delavskih in socialnih problemov.

Osnutek določa, da bi brezposelni delavec prejemal 40% plače kot brezposelnostno podporo 50%, ako je oženjen in nadalnjih 5% za vsakega otroka, toda ne več kot 60% od svoje tedenske plače. Podpora bi začel prejemati po enem tednu brezposelnosti in bi trajala ne več kot 26 tednov na leto. Prispevke za brezposelnostno zavarovanje bi plačevali izključno delodajalci na enak način kot jih plačujejo za zavarovanje proti nezgodam delavcev pri delu.

Iz diskusije o osnutku predlogi je razvidno, da bi predloga, ako bi bila uzakonjena, krila le okrog 60% delavcev, ker določa, da bi bil delavec upravičen do brezposelnostne podpore šele takrat, ko njegov delodajalec plača v sklad s 52 tedenskimi prispevki. Radi tega bi bili migratorni delavci (tisti, ki se pogosto selijo iz kraja v kraj, bodisi iz navade ali potrebe) avtomatično izključeni.

Konferenca za progresivno delavsko akcijo ima v osnutku obširno kampanjo za vzkonjenje te predloge. Za stvar bo skušala zainteresirati razne delavske in druge organizacije, katerih aktivno sodelovanje v gibanju za brezposelnostno zavarovanje je potrebno. A. J. Muste, predsednik konference, je rekel, da je za doseg dober socialne in delavske zakonodaje potrebna močna in militantna delavska stranka. Radi tega konferenca tudi propagira formiranje splošne delavske stranke.

Pri diskusiji o tej predlogi in o splošni gospodarski situaciji v državi je James O'Neal, urednik socialističnega tednika "New Leader", rekel, da sedanja depresija v industriji ni samo začasna. Po njegovem mnenju bo kriza trajala štiri ali pet let.

Haywood Brown, socialistični kandidat za kongresnika v New Yorku in slovec "kolumnist" Scripps-Howardovega časopisa, je rekel, ako bi socialisti imeli deset kongresnikov v Washingtonu, da bi delavstvo dobilo ne samo brezposelnostno zavarovanje, marveč tudi starostno in zakonjeni bi bili drugi delavski predlogi. Kritiziral je tudi angleško delavsko vladno njeno imperialistično politiko v Indiji. Rekel je, da bi ameriški socialisti zavzimali povsem drugačno taktiko, ako bi bili na vladi.

Anketa se je bavila tudi z organizatorično kampanjo Ameriške delavske federacije na jugu. Govorniki so kritizirali Greena radi njegove taktike, s katero skuša pridobiti za organizacijo prej delodajalce kot pa delavce. Radi tega in pa radi slabih razmer v državi, je kampanja dosežak pokazala prav slabe rezultate.

Znižanje med pisarniškim delavcem

Akron, O. — Goodyear Tire & Rubber Co. je znižala vsem svojim pisarniškim delavcem plače od 10 do 20%.

Mati Jones umira! Dala je zadnji denar rudarjem

Springfield, Ill. — Mati Jones, ki je bila zadnjega 1. maja stara sto let, leži na smrtni postelji v mali farmarski hišici v Hyattsville, Md. Zadnje dni jo je obiskal odbornik reorganizirane rudarske unije in slavna starka mu je izročila \$1000, svoj zadnji denar, z željo, naj se ta vsota porabi za izčiščenje in pojačanje rudarske unije. Odbornik se je branil, rekoč, da bo ona še živele in potrebovala ta denar, toda mati je odločno izjavila, da ne potrebuje niti centa več zase.

Vojaška junta na krmilu Argentine

Rebelne vojaške čete kontrolirajo vse province južnoameriške republike

Buenos Aires, Arg., 8. sept. — Preobrat v Argentini je popoln. Kakor v Peruju tako je tudi tukaj vojaška junta strogovladala civilno vladno in general Jose E. Uriburu, vodja junte, je danes provizorični predsednik in diktator republike. Uriburu je vzel razpustiti kongres in odstaviti vse zvezne in provinčne oblasti prejšnjega režima; povsod so vojaške čete v kontroli in uradniki, ki so se uprli, se nahajajo v zaporu.

Hipolito Yrigoyen, bivši prezident, je zaprt v vojaških barakah v La Platu. Danes poročajo, da je zelo bolan. Uriburu je odredil, da dobi Yrigoyen vsa potrebna zdravniška pomoč. Oban, in podpredsednik Martinez, sta bila prisiljena podpisati ostanke.

Sinoči so bili novi nemiri v Buenos Airesu. Velika množica civilistov, posebno vročeglavih študentov, je navallila na palačo in residence strmoglavljenih članov vlade in jih oplenila in deloma demolirala. Vojaštvo je kmalu naredilo mir in danes je v moči strogo obsedno stanje.

Mestna elektrarna naklonjena delavstvu

Tacoma, Wash. — Uprava velike mestne elektrarne je naklonila dve setrni veliki oglaševalskemu tedniku "Tacoma Labor Advocate", ki je bil priobčen v Labor day izdaji. Elektrarna zalaga vae mesto in okolico z električno silo, ki se prodaja po najnižjih cenah v državi. Za kilovatro uro elektrike plačajo Tacoma in okolice od enega do treh centov, medtem ko znaša povprečna cena elektrike v Zd. državah sedem centov. Elektrarna uposljuje 250 delavcev.

Sovjeti ustrelili šest profiterjev

Moskva, 8. sept. — Šest mož, ki so pod napačnimi pretvezami prejemali od vlade živila in jih potem prodajali po višjih cenah, je bilo včeraj ustreljenih. Drugi sokrivci so bili obsojeni v zapor.

Kapitalist Straus umri

New York. — S. W. Straus, svetovno znani ameriški bankir, je v soboto zvečer umrl v starosti 64 let.

NEZAPOSLENOST VZNEMIRJA POLITIKE V MICH.

Republikanci se zbirajo v nasprotnih taborih in vsaka skupina ima svoje kandidate

Detroit, Mich. — (F. P.) — Radi industrijske depresije in naraščajočega števila brezposelnih delavcev je prišlo do razkola v vrstah republikanskih politikov. Blizajo se jesenske volitve in kandidacije, ki se med seboj zelo grdo gledajo, obljubujejo volilecem razne stvari, če bodo glasovali zanje. Vsa kandidata priporočajo svoj program glede omiljenja brezposelnosti in drugih nadlog, ki sedaj tepejo delavce. Remondur za odpravo zla je veliko število, toda politiki, ki sedaj obetajo vse mogoče, jih najbrž ne bodo izvajali in bodo obljube.

Regularna republikanska skupina se je razdelila na "levičarje" in "desničarje". V Detroitu je bitka koncentrirana na županske volitve. Kandidat "desničarjev" je George Engel, katerega podpirajo bizniški interesi, ki so še vedno v strahu pred radikalnimi doktrinami. Engel je podal izjavo, da bo storil vse, če bo izvoljen za župana, da se omili brezposelnost. V načrtu ima konstruktivno javnih del, da tako dobe brezposelni delavci delo in zaslužek.

"Levičarski" kandidat za župana je sodnik Frank Murphy, katerega podpira Detroitška delavska federacija in Hearstov časopis "Detroit Times". Murphy se je izjavil za starostno pokojnino, za zavarovanje zoper brezposelnost in proti znižanju med delavcem.

Volilna kampanja za mesto governerja prikazuje isto sliko razcepitve. Kandidat stare garde je generalni državni pravdnik Bruckner, predstavnik politične mašine, ki je sedaj na krmilu. Proti njemu kandidira bivši governer Alex Grosvbeck, ki ga podpirata Detroitška delavska federacija in Asociacija michiganskih tovarnarjev, protimiljska organizacija, kar je vsekakor čudna kombinacija in pokazuje zmešnjavo, ki vlada med voditelji organiziranega delavstva.

Zvezni senator Couzens je tudi v boju za ponovno izvolitev. Njegov program vključuje boj proti velebiznisu in ogreva se za preiskavo vzrokov obstoječe industrijske depresije. Proti njemu kandidira Chase Osborne, bivši governer, ki obtožuje Couzensa, da je neregularen republikanec. Komunistični kandidat za senatorja je George Powers, tajnik Trade Union Unity lige.

Vojaštvo kontrolira Budapešto

Budapešta, 8. sept. — 17.000 vojakov in policajev je včeraj napolnilo Budapešto, da prepreči napovedane komunistične demonstracije. Veliko število komunistov je bilo aretiranih. Napetost traja že osem dni, ko je bilo 1. septembra pri demonstracijah proti brezposelnosti pet delavcev ubitih.

Argentinska revolta podražila ameriško pšenico!

Chicago. — Ko je zadnjo soboto prišla vest o padcu Irgoyenovega režima v Argentini, je cena pšenice takoj poskočila na čikaški žitni borzi za štiri cente pri bušlju. Kot so poročali iz Buenos Airesa, je poslovanje odnotne borse prenehalo vsled političnega preobrata. Argentina je velika tekmovalka Amerike na evropskih trgih pšenice.

Mehika podpravi protestantske cerkve

Sodišče je naproseno, naj odobri ta korak

Mexico City, 8. sept. — Mehika vlada je naprosila federalno sodišče v šestem distriktu, naj odobri njen sklep, da se podpravi vse premoženje metodistične episkopalne cerkve v Mehiki. To je prvi korak nacionaliziranja posestev vseh protestantskih cerkva v republiki, ki bodo potem na enakem stališču kakor katoliške cerkve. Doslej so protestantske cerkve v Mehiki, ki so v veliki manjšini, uživale posebne privilegije.

Metodistična cerkev ima samo v glavnem mestu 14 poslopij, ki postanejo javna last, ako bo omenjeni sklep vlade legaliziran. Vsa poslopja in druga premoženja katoliške cerkve v Mehiki so lastnina vlade, radi česar je trajal dolgotrajni konflikt med vlado in cerkvijo za časa Callesa. Konflikt je bil končan, ko je duhovščina sprejela zadevne določbe.

Komunistična izpuščena iz zapore

Na prostem je pod varščino. Uprava za ameriške civilne svobodščine vložila priliz

Rochester, N. Y. — (F. P.) — Allene Holmes, ki je bila obsojena na 90 dni zapore na obtožbo, da je insultirala ameriško zastavo, je bila po devetdnevem zaporu izpuščena iz ječe. Dva farmarja v okraju Tompkins sta položila za njo varščino v vsoti \$500. Nihče od klanovske drhali, ki je navallila na komunistično otroško šotarišče v bližini Van Etena in pretepla par komunistov, ni bil aretiran niti kamovan. Aretirani sta bili dve učiteljici, ker nista hoteli sprejeti ameriške zastave, ki so jo jima klanovci nasilno hoteli potisniti v roke.

Nad postopanjem drhali se je celo zgražal meščanski list "Rochester Times", ki je pisal, da naval na otroško šotarišče spominja na histerijo, ki je nastala v Ameriki v prvih letih po svetovni vojni, ko so oblasti preganjale in metale v ječo radikale brez vsakega vzroka.

Za zadevo se je pričela zanimali Unija za ameriške civilne svobodščine in določila je svojega odveta. Ona je za zastopala učiteljico pred sodnikom Bertram L. Newmanom v Elmiri, N. Y., ko se bo vršila razprava o prilizu radi odloka nižjega sodišča.

DIJAKI POZIVAJO NA BOJ PROTI TIRANOM

Revolta v Boliviji in Peru je bilo v glavnem delo rečnih dijakov, ki organizirajo svoje skupine v republikah v Južni Ameriki

Washington, D. C. — (F. P.) — Dvajset tisoč državljanov v republiki Kolumbiji je podpisalo peticijo, ki so jo razposlali vseučiliščnim dijakom v univerzah te republike. Peticija vsebuje poziv vladi Kolumbije, naj prekine vse diplomatske stike z republiko, ki ji načeljuje diktator in tiran Gomez. Slične peticije krojijo tudi v republikah Santo Domingo, v Boliviji in Urugvaj. Kooperacija je geslo dijaških organizacij v republikah latinske Amerike, da se tako odpravijo diktatorji, ki tlačijo prebivalstvo, kot se glasi poročilo amerškemu državnemu departmentu.

Strmoglavljenje Legulavega despotizma v Peru in Silesovega v Boliviji je bilo večinoma delo študentskih skupin, ki so agitirale med vojaštvom, naj vstopijo v akcijo in se zavzamejo za svobodo prebivalstva, ki je trpele pod peto brezvestnih diktatorjev. V teh dveh deželah, kakor tudi v Venezueli, je bilo delavsko gibanje skoro zatrito. Vlade so metale delavske agitatorje v ječe in mnogi jih je bilo tudi umorjenih na obtožbo, da so hujskali delavce na strah. Delavske mase je vlada držala v ignoranci tako, da je bil vsak poskus, da se jih organizira onemogočen.

Portoriški in mehiški delavci so pokazali, da je mogoč napredek v delavskem gibanju, kadar se odstrani militaristični despotizem, ki ga izvajajo diktatorji nad ljudstvom. Radi tega je strmoglavljenje diktatorja Leguia v Peru in Sileso v Boliviji velikega pomena, ker daje podlago tesnejšim zvezam med delavci in dijaštvom, ki delajo za dobrobit in napredek svoje domovine in za odstranitev tujih vplivov, posebno s strani ameriških imperialistov, ki se skušajo polastiti naravnih zakladov v republikah Južne Amerike.

Green pobija brezposelnostno zavarovanje

Predsednik Ameriške delavske federacije mobilizira opozicijo

Atlantic City, N. J. — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je v nedeljo naznanil, da bo blizajoča se letna konvencija federacije v Bostonu najbrž odglasovala proti vsakega mu načrta obveznega zavarovanja zoper brezposelnost. "Od prislilnega zavarovanja delavcev proti brezposelnosti je samo en korak do sistema državnih denarnih podpore brezposelnim, česar pa ameriški delavci ne marajo," je dejal Green.

Predsednik je rekel, da "edina praktična rešitev" problema brezposelnosti v Ameriki je v krajšem delovniku in ukrepih, ki omogočijo delodajalcem balansiranje produkcije z zahtevami odjemalcev.

Poljske demonstracije proti Nemčiji

Poznanj, Poljska, 8. sept. — 50.000 Poljakov je včeraj tukaj demonstriral proti nemški kampanji za revizijo nemško-poljske meje. Nemškega ministra za okupirane pokrajine, Gottfrieda Treviranusa, so obesili v podobi. Maršal Pilsudski je vodil demonstracije.

Verski izgredi v Palestini

Jeruzalem, 8. sept. — Včeraj so izbruhnili krvavi izgredi med muslimani in katoliki in Hajji in Jamal Bakri, urednik krščanskega arabskega lista, je bil ubit. Šest drugih je bilo ranjenih.

Vodje ameriških fašistov v zagali

Sodnijska prepoved proti njihovi akciji

Atlanta, Ga. — Prizadevanje voditeljev American Fascist Association je prišlo do abruptnega konca, ko je sodnik E. D. Thomas iz Fulton okraja izdal sodnijsko prepoved, s katero je ustavljena kampanja za pridobivanje članov. Začasna prepoved tudi zabranjuje inkorporiranje fašistične organizacije, v kateri namen je vložena aplikacija za čarter.

American Fascist Assn. je bila organizirana pred par meseci s namenom, da nastopa proti komunistom in drugim radikalcem ter proti črnem. Njeni voditelji so Robert A. Gordon, Hold J. Gewinner, R. S. Gullage in Walter A. Sims — vsi prominentni meščani, ki so bili prvotno imenovani v posebni odbor po neki meščanski organizaciji, da nastopijo proti radikalcem. Iz tega odbora so ustanovili fašistično organizacijo.

Ta organizacija ameriških posnemalcev Mussolinija je takoj stopila v akcijo in pričela delati pritisk na delodajalce, da napravijo v svojih tovarnah prostor za belopoltnike s tem, da odslova črnce. Aplikacijo za injunkcijo proti fašistom je vložil J. T. Lee, American Fascist Assn. preiskuje zvezna veleporota radi raketstva.

DUHOVEN NA PROSTEM

Bil je aretiran, ker je pomagal stavkarjem

New York. — Rev. Charles B. Webber, ki se je nahajal v okrožju Eastona, Pa., in pomagal plantacijevim stavkarjem in bil radi tega vršen v zapor, se nahaja na prostem. Aretiran je bil pred nekaj dnevi, ko se je nahajal na stavkovni straži in nagovaljaval skobe, naj se pridružio delavcem, ki so na stavki pri Kramer Hosiery kompaniji v Bethlehemu še od 1. novembra.

Okrajni detektiv, ki je Webberja aretiral in vrnil v zapor, ni na sodnji mogel doprinesti nikakih dokazov, ki bi bili upravičili aretacijo. Duhovnik, katerega je posla v stavkovno okrožje organizacija Fellowship of Reconciliation, da posreduje za spravo, je sedaj v New Yorku. Proti obtožbam namerava vložiti tožbo radi neupravičene aretacije.

Nemoralna poštna znamka

London, 8. sept. — Tukajnji trgovci s poštnimi znamkami za zbiralce in oni v Parizu so naslovili na Mednarodno pošto zvezo ogorčen protest proti španki vladi, ki je izdala novo pošto znamko v spomin umetniku Goyi. Na znamki je silna naga ženska — in trgovec pravi, da je na milijone otrok, ki zbirajo poštne znamke, in nevarnosti pohujšanja.

Komunisti ubili fašista v Hamburgu

Hamburg, Nemčija, 8. sept. — Volilna kampanja v tem mestu je včeraj izvala krvave izgrede med fašisti in komunisti. Eden fašist je bil ubit in devet oseb je bilo težko ranjenih, dva policaja pa lahko; 39 oseb je bilo aretiranih. Istočasno je policija v Berlinu aretirala 75 izgrednikov.

Filipinci so lojali Ameriki

Manila. — Dwight F. Davis, governer na Filipinih, v svojem letnem poročilu, ki ga je poslal v Washington, izjavlja, da je filipinsko ljudstvo lojalno ameriški viadi in da so vse trditve, ki govore drugače, neutemeljene.

Verski hoji v Indiji; 26 ranjenih

Bombaj, 8. sept. — Med Hinduji in mohamedanci so bili včeraj krvavi spopadi v Dharavi. Policija je naredila mir, ko je bilo 26 oseb ranjenih.

KAZIPOT DVEH PREKOCEANSKIH POLETOV

Na sliki je videti zemljepisni črti, ki prikazujejo polet Lindbergha iz New Yorka v Pariz in polet francoskih letalcev Consta in Belfontaja. Neopretna žrta znanstvenega poleta francoskih letalcev, pretrgana pa polet Lindbergha.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLAVILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZJEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naslovnica: na Zdravstveno društvo (vse Slovene) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leta; na Chicago in Cleveland \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na Los Angeles \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

One dollar per annum—Receipts are not returned.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima slika s fotografijami: PROSVETA 2637-39 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v Chicagoju, na primer (July 31-30), poleg vašega imena na naslovni strani, da vam je s tem časopisom poslano. Ponovite to pravilo, da se vam list ne vrne.

Gluho nebo

Letošnja suša v Ameriki traja že peti mesec. Zadnje tedne se peče zemlja tudi v Illinoisu, Wisconsinu in Minnesoti. Nekaj čez sedemsto okrajev v sedemnajstih državah je prizadetih, ko se posušila polja in travniki. Pridelek kromarje je že zdaj skrčen za eno milijardo bušjev; kromarja postaja luksuz, dražji kot pšenica. Klajza za krave je tudi uničena in trpela bo mlekarstva industrija.

Farmarji kličejo na pomoč in zvezna vlada je nervozna. Vlada ni računala a sušo in na spomlad je pomožni farmarji odbor — čemravo dete inženirja Hooverja — mrlično kupoval pšenico po dolarju bušel, da reši farmarja tržne krize. Za kromarje se ni zmenil, da je bila pšenica. Lani je Amerika imela "a bumper crop" kromarje, toliko letino. Farmarji je niso mogli prodati, zastoj je ne dajejo, pa so a kromarji krmili krave in telice in dober del so je pokurili mesto premoga in drv. Letos ne bo a čim krmili niti kuriti. Farmarji odbor pa pretaka debele solze, ker ima preveč pšenice in nič kromarje. Kako naj vlada pomaga? Kako naj zadovolji farmarja, ko pa ne more videti v bodoče leto in vedeti, kako se bo zadržalo gluho in slepo nebo?

V žargonu uradnih paragrafov je suša zakrivil Bog. "An act of God", božje dejanje, če udari strela, prihrumi tornado, pridrvi ploha in če ni plove! V pogodbah zavarovalnih družb je natančno definirano, kaj je čin Boga in kaj čin človeka. Iz tega primitivnega naziranja, ki sloni na primitivnem pridobivanju živili, izvira tudi svedena absurdnost molitve za dež. Ker Bog daje in zadržuje dež, ga je treba za laaskavostjo in podkupovanjem pridobiti, da bo kaj dal. Verni farmarji so zadnje mesece pridno molili, toda dolgotrajnost suše dokazuje, da ni nič pomagalo. Nebo je ostalo gluho. Nekateri dušni pastirji protestantske sorte so radi tega razvili interesantno debato v magazinu "Christian Century". Ali res pomaga molitev za dež? Pastirji so javno približili, da dvomijo o uspehu take molitve. Drugi jim ugovarjajo in prepričajo se ni končan.

Ljudje bodo trpeli pomanjkanje radi suše in priprosti ljudje bodo zaman moleovali za dež toliko časa, dokler bo človek odvisen od vremena in kapric prirodnih elementov za svoj kruh. Poljedelstvo je starodavna ustanova, stara kakih 15,000 let, ki se bistveno še ni spremenila. Obdelovanje zemlje s stroji in s pogonsko silo je sicer velik napredek, ampak obdelovalec, pa naj bo mali kmet ali največja farmska korporacija, je še vedno odvisen od tal pod seboj in neba nad seboj; zanašati se mora na suho in mokro vreme in računati mora z viharjem, točo, alano itd.

Pridelovanje kruha na polju je bistveni znak agrarne civilizacije. Nova, industrijska civilizacija, v katero zdaj stopamo, še ni predrugačila produkcije kruha. To pride, ko se proizvajanje kruha loči od zemlje in neba in se preseli v tovarne: kolosalne laboratorije. Do tega mora priti prej ali slej in to bo delo kemikov in znanstvenikov sploh. Nova civilizacija, ki bo stala nad agrarno tako visoko kakor stoji Eiffelov stolp nad elegantskim hotelom, bo docela znanstveno organizirana in upravljana. Nobenih produkcij več na slepo areči!

Medtem pa morajo ljudstva poskrbeti za razumno gospodarstvo, dokler so odvisni od prirodnih sil, nad katerimi nimajo kontrole. Bila so primitivna ljudstva, ki so si sicer izmislila trume bogov, a so vendar imela toliko pameti, da so imela javne rezerve žita za vsak slučaj nesreče. Te žitnice pa niso bile v posesti privatnih požeruhov, da bi z žitom špekulirali in ga zapravljali. Blaznost te vrste je bila prihranjena našemu veku in za modre vlade najbogatejših narodov na svetu.

Prezident Hoover se odpravlja na volilno potovanje po deželi. Lomil bo kopja za kandidate republikanske stranke in apeliral na volilce, predvsem na delavce in farmarje, naj spet izvolijo republikanski kongres in a tem obdobju republikansko prosperiteto, ki jih osrečuje brez malega že leto dni. O, lahko bo pričrati volilce, kako so zadovoljni in srečni!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Iz metropole

Collinwood, Ohio. — Pri nas smo praznovali delavski praznik a tem, da je Delavski dom na Waterloo cesti priredil izvrsten koncert in ples v nedeljo 31. avgusta; v ponedeljek 1. septembra pa tekmo balinarjev z nagradami v znesku \$10, \$5, \$2.50. Šampion je postal znani trgovec na Waterloo in član društva "V boj" št. 53, Anton Dolgan. Tudi ostala dva zmagovalca, brat Barbiš (ne Barbič) in Anton Avčin, sta člana "V boja". Tukaj je zopet dokaz, da se pri društvu "V boj" razumemo na vsakovratne boje.

Koncert je bil moralno in gmotno velik uspeh za SDD, za kar gre zahvala tistim, ki so nastopili na odru, in tudi direktorju, ki se je zavedal svoje dolžnosti, ki je: delo. Na tej priložnosti smo se imeli priliko seznaniti z našimi sodrugi, ki so bili na obisku v Clevelandu in prišli na koncert.

Bili so tukaj sodrugi Benedikt iz Detroita, Nace Zlemberger iz Piney Forka, Ohio, družina Bradelj iz Latroba, Pa., Frank Česen iz Detroita, Lever iz Newburgha in večje število članov kluba št. 27. Bil je tukaj tudi Birtič iz Akrona. Njega se rad spominjam radi tega, ker, ko sem bil še "poba", sem že delal v šahu v Hraatniku. Tam smo zahajali v gostilno k Birtiču.

Po končanem programu smo šli v "keveder", kjer se pričnejo debate. Meni se to prav nič ne dopade. Prideš na veselico, da se zabavaš. Pa debatiraj a tem in argumentiraj z drugimi; in temu mi pravimo "veselica". V resnici je to bolj podobno starokranjskemu sejmu, kjer se mešetarji dušajo in gledajo konjem na zobe koliko so stari.

Naš predmet je seveda razkol "Zarje" in uganjanje o izpadu sodnijskega procesa. Po mnenju prizadetih ima vsak prav. Kdo ima prav, se sedaj v podrobnosti ne bom spuščal. Slišal pa sem nekaj o fanatizmu in da bi klub št. 27 lahko imel 300 članov, ako bi ne bilo "fanatikov". Rečem naj sledeče: člana, ki se zaveda stranknih principov, se drži njenih načel in jo brani pred raznimi osebnimi koristolovci, se ne more radi tega nazvati a fanatikom. Ako človek brani svojo organizacijo, ki je potrebna delavstvu in je radi tega nazvan a tem imenom, potem radi sprejememo ime fanatik. Še bomo kričali in branili gibanje, ki nas bo osvobodilo duševne in medzne sušnosti. To gibanje predstavlja jo socialistične, združene in strokovne organizacije — ali in one. Suhači, mokrači, demokrati in republikanci nas ne bojijo!

In to je tisto, da nima soc. klub št. 27 300 članov — nezavednost. Večina novih članov postane nestrpljiva; ker ne dobi tistega na krožniku, kar ima stranka a programu. Ne razumejo, da je potrebna borba in le potem katere bo delavstvo prišlo do moči, postalo odločujoč faktor v tovarni in politiki in si končno osvobodilo avet. Ker se tega ogromna večina delavcev še ne zaveda, med katerimi so tudi pristopili člani — vsaj večina — marsikomu upade pogum in ne mara vztrajati.

In sem pa tam pristopi v klub tudi človek, ki pričakuje, da bo radi tega laglje prišel do zaželjene službe. Kadar pa mu to spodleti in spozna, da niso člani ignoranti, tedaj pa zapoje: "Vi ste fanatiki! Ničesar ne boste dosegli z vašo politiko! Jože, France, Janez: pojdite z nami v republikanski (ali demokratični) tabor: tam je vpiliv, tam je denar!" Jožeti in Franceti so ostali v stranki, ker se zavedajo, da jo socialistična stranka edina delavska stranka. Janesi pa marširajo za vsako bando, in marširali so tudi za aspirantom — dvoreznim političarjem.

Klub pa ostane pri malem številu. Mnogi so pristopili, niso se pa zavedali svoje naloge in so odšli. Sli so drugim po odločbe, a so zgrešili cilj. Sedaj brejdejo v temi.

hna kot običajno, vendar pa voljna. Na pikniku so se dajale tudi nagrade. Ženski odsek pa je preskrbel fina jedila, ki so nam dobro teknila. Priporočam se, da kdor še ni odjemalec zadruge, naj postane. To je delavsko podjetje in vredno, da se ga podpiše, kar pomeni, da podpirate samega sebe. S tem v zvezi naj bo naše geslo: Delavci k delavcem za delavstvo. Frank Barbič.

Brezposelnost in volitve

Milwaukee, Wis. — Blizajo se volitve, pri katerih bo ljudstvo imelo priliko izteči ali hoče še nadalje imeti te slabe delavske razmere. Uverjen sem, da se bo delavstvo izreklo proti tekoči "prosperiteti". Upam, da se bo vsak delavec izrekel proti republikancem in demokratom, ker obe stranki sta odgovorni za sistem, ki jih povzroča.

Objavljenega izboljšanja v industriji ni. Milijone delavcev tava po ulicah in pred tovarnami izkajoč dela, katerega pa je nemogoče dobiti. Če vprašaš zanj, ti povedo v uradu, da imaš še preveč delavcev in da jih mislijo odpustiti. O tem sem se sam prepričal. Nekako pred letom dni sem bil "časno" odpučen iz neke tovarne, častno, ker smo dogotovili narečilo.

Pred nekaj dnevi sem šel zopet v uposledvalni urad omenjene tovarne in vprašal za delo. Povedal sem jim, da sem tam že delal. Rekli so mi, da me poznajo in da bi mi radi dali delo, ako bi ga imeli; ker ga pa ni, namestimo odpustiti nadaljnjih 1000 delavcev, med njimi tudi take, ki delajo že po več let. Pa si pomagaj!

Podam se v park, ki sem ga našel napolnjenega z brezposelnimi delavci. Večina so bili v kupinah, se pogovarjali, mahali z rokami in debatirali; drugi so čitali in zopet tretji mrko gledali predse. Vsem pa se je čitalo na obrazih, da jih muči skrb, skrb brezposelnega delavca. Slihe scene se vidijo na trobojnih, kjer posebno ob večerih najdeš skupine delavcev v razgovoru.

Ko sem tako ne dolgo tega hodil po ulici, naletim na masno zborovanje. Nahajamo se namreč v volilni kampanji in shodi za vogalnih mestnih ulic niso nič nenavadnega. Zapazim velik plakat, na katerem je bilo zapisano z velikim naslovom, naj delavec glasuje ne za kandidate kapitalističnih strank, ne za socialiste. Grem bližje govornika in ališim, da ima na tarči socialiste. Vidim, da so komunisti, ki se poslužujejo taktike, a katero skušajo diskreditirati socialiste in zmešati delavstvu glavo. Rezultat tega je, da je delavstvo razdeljeno, česar posledice so, da glasuje za kapitalistične kandidate ali pa je indiferentno. Komunisti itak ne morejo upati, da bi njih kandidat zmagal.

Med ljudstvom je tudi zelo razširjeno mnenje, da so vse stranke enake, da se vsi kandidati predvsem brigajo za službe. To je resnica glede republikancev in demokratov, ne tiste pa socialistov. Socialistična stranka ima pošteno platformo in vsak njen kandidat je obvezan, da jo bo akuala izvajati, ako bo izvoljen.

ZNAJSTVENIK

Dunajski psiholog Alfred Adler, ki se je posvetil radi globokih študij na svojem polju znanosti. Pravi, da bi se morala gledati a čimhitrojšo odpravo vseh bojk in pristranosti. Tudi je proti polovičarskim znanstvenim delom, ki imajo tendenco, da iz njih dobe čitatelji napelna pojmovanja. Na Dunaj se je vrnil iz Amerike, kjer je predaval na univerzi.

Naš governer Kohler je republikanec in milijonar. Njega niso nominirali delavci, ampak voditelji republikanske stranke — "palitisi", ki delajo kot žele tisti, ki prispevajo denar v kampanjski fond — kapitalisti.

Od Kohlerju je tudi nemogoče pričakovati, da bi deloval za interese delavcev, dasi je bil izvoljen od njih. Delavci in farmarji imajo glasove, kapitalisti pa urade, oziroma vlado.

Socialistične kandidate pa postavijo delavci — to vem, ker sem bil sam navzoč na strankini konvenciji, na kateri ni bilo kapitalistov, pač pa sami delavci. Strankina platforma, ki je tudi delo delavcev, predvideva izboljšanje gospodarskega in socialnega položaja ljudskih mas in protekcijo njihovih interesov. To na račun kapitalističnega razreda, ki ima vse privilegije v današnji družbi, a delavec ničesar, razen kar si pribori potom skupne akcije.

Zatorej delavci, kadar greste na volitve in dobite glasovnico, naredite tam križ (X), kjer je zapisano: Socialist. Joseph Ule.

Sezona veselice

West Allis, Wis. — Posebne živahnosti se ne more zabeležiti pri nas. Vzrok je gotovo indusrijalna depresija, ki zadržuje eno ali drugo započeto akcijo; posebno pa akcijo za slovenski avditorij, katere se je bila letos lepo razvila in tudi še primerno napreduje. Ljudstvo v splošnem, posebno pa še naši trgovci, je začelo razvidevati koristi, katere bi lahko imeli, ako bi bila na West Allisu primerna dvorana, da bi se lahko tukaj shajale razne organizacije, zraven komodnosti za nas same.

Za letošnjo jesensko sezono s.

Anton Yerkin.

Obiski v Jugoslaviji

Piše Ivan Molek.

(Nadaljevanje.)

V Cetinju. Prva hiša in grob črnogorskega svetnika. Kraljeva kuća, ki jo ohranjuje bivši član SNPJ in katere je zdaj muzej.

Cetinje lahko vidiš v dveh urah in potem greš lahko spat v hotel "Grand". Vodnik ni potreben, kljub temu se nam je ponudil zagoreli sine, ko je silal, da smo Slovenci iz Amerike. V petnajstih minutah nam je zaupal, da je nepremakljiv Črnogorac, ki ne ljubi Belgrada in Jugoslavija mu je pifel. Pomignil nam je, naj gremo za njim in pokaže nam najstarejšo poslopje v Cetinju, ki je vsakega domoljubnemu Črnogorcu drago in sveto.

Najstarejša stavba je na robu mesta. Cerkev, grobnica in monument. Tam je kamnita rakev, pokrita z oguljeno žido in naš vodnik nam je a svetim spoštovanjem razodel, da je to grob Petra Cetinjskega, črnogorskega svetnika. "Jeste, braco, ovo je naš veliki svetac". Kaj hočeš še več! — Zraven so druge rakeve in moč nam pove, da tam spavajo vsi črnogorski knezi, oni, ki so umrli naravne smrti in oni, ki so bili umorjeni. Napoln temno in zaduhlo je notri. Tudi oltarek v grobnici je napoln strohnel. Nekaj dobrega je imel ta naš obisk. Malo smo se ohladili.

Nato smo šli v "palaco" črnogorskih knezov in bivšega kralja Nikite. Zdaj je muzej. Na zunaj je to dvonadstropna hiša, katero prav lahko zamenjaš za kako podeželsko posojilnico na Slovenskem. Moč, ki nas je sprejela, da nam pokaže sobe in zbirke, nam najprej odpre veliko knjigo, v kateri smo se podpisali. Rekel je, da lahko govorijo z nami nemško, francosko in tudi angleško, če ne razumemo "črnogorski". Kje se je naučil angleško? V Ameriki. Tako? Povemo mu, da smo Amerikanci, ameriki Sloveni in izletniki S. N. P. J.

Moč je ostrmel. Pa bogami, i on je bio član te jednote. Bil je član društva št. 57 v Black Diamondu, Wash. in piše se George Rušević. Tako smo našli starega Amerikanca in brata na "dvoru" pokojnega Nikite.

Po tem srečnem odkritju je George urnih pet korakov a stopnicah in hodnikih, odpiral

na programu tri veselice. Prvo priredi mladinsko društvo "Jolly Allis" št. 686 SNPJ za svojo prvo obletnico. Veselica bo a igro na 20. sept. zvečer v Labor dvorani. Igra bo toliko zabavna in časa primerna, da bo lahko vsakemu žal, kdor je ne bo videl. To je igra v slovenskem jeziku, ki ni bila še igrana tukaj. Druga igra mladine bo v angleškem jeziku in še bolj zanimiva od prve. Torej kdor hoče nekaj uric, katere ne bo kmalu pozabil, naj pride v Labor dvorano 20. sept. zvečer.

Druga prireditev bo od Federacije društev SNPJ za West Allis in Milwaukee dne 21. sept. v South Side Turn dvorani. Na tej veselici bo predvajanih nekaj točk od prejšnjega večera, oziroma društva "Jolly Allis", in povrh še program, katerega bodo sestavila milwaukeeška društva SNPJ. Tudi bo nastopil govornik, eden glavnih uradnikov SNPJ. Upamo, da ne bo manjkalo članov SNPJ in njihovih prijateljev na omenjeni dan. O tem bodo še poročala društva iz Milwaukee.

Tretja prireditev bo dne 9. nov. v Labor dvorani na West Allis od organizacije Slovenski avditorij. Na tej priredbi bo prvič nastopilo dramatično društvo, ki se je ustanovilo letos. To društvo bo takrat priredilo daljšo in pomembno igro, o kateri bo poročano pozneje.

Nekaj bi kmalu pozabil, namreč sklep društva št. 104 SNPJ z dne 8. avg., ki se glasi, da se prihodnja seja 12. sept. začne točno ob 7. uri zvečer. Po seji pa bo mala domača zabava in nota bene vsega prosto. Razlog za to se bo slišal na seji. Torej člani in članice društva št. 104, ne pozabite omenjeni večer.

Francoske obtožbe proti italijanskemu fašizmu

Voditelj francoskih radikalov Herriot je objavil v ameriških in španskih listih članek, v katerem ostro biča italijansko politiko. Zanj govori Mussolinija so odkrili šele prave namene Italije in postavili Italijo v vrsto onih držav, ki zahtevajo revizijo mirovnih pogojev, to je, izpremembo evropske politične karte. Ni pa še to dovolj. Italija se postavlja celo na čelo državam, ki imajo isto strmenjenje. Italija vprega v svoj voz Albanijo, Bolgarijo in Madžarsko predvsem tipa pa tudi po drugih državah, kakor v Avstriji, Poljski, Rumuniji in Grčiji.

Italijanski tisk, pravi Herriot, vodi srdito očitno borbo proti Franciji in skuša zvaliti vso krivdo na Francijo, ker se niso doslej mogli urediti politični odnosi med Italijo in Francijo. To zlasti z ozirom na vprašanje pomorske razorožitve.

Italijansko časopisje je hotelo prvotno zamolčati ta članek. Šele te dni se je oglašal "Giornale de Italia", ki podpira svojo politiko a tem, da tudi Francija dovoljuje protifašistično propagando v listih, ki izhajajo v Parizu in Nizzi. Glavni vzrok spora med Francijo in Italijo pa je v tem, ker je dobila Italija za svoje v svetovni vojni mnogo premalo vojne odškodnine po zmislu londonske pogodbe, ki je bila sklenjena leta 1915 pred vstopom Italije v vojno.

Kljub vsemu temu pa naglaš fašistično časopisje, da je politika Italije miroljubna ter da ne zapuša mirovnih pogojev.

Ta dejstva Italiji ne morejo pomagati iz zadrege. Govori Mussolinija in časopisna politika so se že ponovno izrekli za podporo državam (zlasti Ogrski), ki žele revizijo mirovnih pogojev. Ta dejstva je nemogoče utajiti.

Tone Seliskar:

Črna mati

Iz kronike trpljenja:

- 25. I. 1924: eksplozija v premogovniku v Českoslova, 128 rudarjev ubitih;
- 24. III. 1911: požar v tovarni v Triangulet, zgorelo 146 delavci;
- 21. IV. 1913: eksplozija v premogovniku v Dawsonu, 216 rudarjev ubitih;
- III. 1929: v podstih rovih rudnika v Kensingtonu 300 rudarjev ubitih;
- 26. IX. 1910: požar v tovarni v Newarku, zgorelo 27 delavci; itd. itd. itd.

Solnce je rodilo zemljo in drevje, živali in rože, skale, gore, morja, reke in ptice in šahiti gredo v zemljo in fabrike rasto v nebo

in turbine bobnijo, dinami, kakor da tigri mrmrajo, parne piščali sikajo, transmisije čez vso zemljo, žulji, črn kruh.

Črna mati rodi:

V kletah, na podstrešju, v barakah, pod vročimi kamini, kjer ptice ne pojo, v črnih dnevnih odkopih — povsod, kjer rože ne cveto, kjer ni solnce-jezdeca neba, v ognju in peklju, kjer ni pesmi, da bi pila znoj z rodečega mesa.

Svet je lep, prelepe so črne matere, lepše ko rože

ko solnčna luč, ko tkivo življenja, ki lije iz srebrnih dojk

in mleko njeno — kapljice, kot biseri oteti iz globočine morja;

pa je solnce rodilo zemljo in drevje, skale, gore, reke in ptice — in matere črne otroke rode.

V rudnikih je težka prst, v kamnolomu skala gori, v plavzu se njen sin topi, v predlinici hči trpi, v glažutah koks žari — — —

črna mati pri oknu stoji

in čaka ...

Vroči so kamini — še bolj vroče je njeno srce, svet je lep — še lepše so njene oči, smrt je bela — še bolj bel je njen obraz — ko ga na nosilnici domov prinese.

Energija polarnih karjev

Na svetovni energijski konferenci v Berlinu je Francoz Barriot dokazal, da je mogoče ustvariti iz Arktide neizčrpen vir energije. Dala bi se namreč izkoristiti toplotna razlika med morsko vodo, ki pod 5 do 6 m debelim arktičnim ledom nikoli ne pade pod zmrzišče in mrzlim polarnim zrakom, ki se pozimi lahko ohladi na nekaj deset stopinj pod ničlo. Kot posredovalne tekočine, ki bi dajale paro za pogon turbine z električnimi generatorji, predlaga Barriot tekoče ogljikovodike z nizkim zmrziščem, za kondenziranje njihovih par po opravljenem delu pa mrzotvorno raztopino kuhinjske soli, ki je v morju vedno pri rokah. Zračunal je, da bi pri elektrarni za 10,000 konjskih sil veljal kilovat instaliranih strojev nekako 20,000 dinarjev. Ako bi centrala delala vsaj 120 dni na leto, bi lahko oddajala kilovatno uro po drugo običajnih cenah, kar bi vrnilo lep dobiček. Slične centrale bi lahko služile kot rezerva celinskih vodnoelektričnih central ki jim pozimi čisto primanjkuje vode.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

S TRAMVAJEM V SIŠKO

Ampak naš tramvaj! — Njegovo razširjenje. — Najprej v Šiško

Ljubljana, 22. avg. 1930.
Naš tramvaj, to je simbol Ljubljane. Majhno, še manjše je videti radi skromnosti, in še gavo. Ko stopi tujec s postaje na ulico in zagleda naš majhni tramvaj, se mu obraz gotovo nasmeje. In če se potem pelje z njim v mesto, pa se mogoče že jezi. Zakaj proga je enotirna in zato mora na vsakem križišču čakati križanja z nasprotnim vozom. Zato velja naš tramvaj tudi za počasnega.

No — zadnjič n. pr. ko smo šli z Japetom Zupaničem na postajo in je bilo že malo kasno, predlagal eden Ljubljancev: "Vstopimo na tramvaj!"

A Jape povsem resno: "Nikar, nam se vendar mudi!"

Tako je ocenil hitrost našega tramvaja.

Toda — vedno ne bo tako. Če prihodnje leto se bo bolje vozilo s tramvajem. Zakaj — razširili ga bodo in navede vozove bodo dobili. Tako so rekli mestni očetje in če vozijo cele kupe tračnic, potem jim že smemo verjeti.

Naša predmestna Šiška

hoče dobiti tramvaj, toda ne tako majhnega, kakor ga ima mesto, marveč večjega. Vozovi naj bodo večji in proga dvotirna, da bo promet šel hitreje od rok. Šiškarji hočejo tako, in tako se bo zgodilo. Razširili bodo tramvajsko progo do Zgornje Šiške in na Vič. To je zdaj po dolgih pripravah sklenjena stvar. Najprej zgradijo tramvaj v Šiško in te dni že vozijo nove tračnice. Na Celovško cesto, ki je glavna šiška cesta in po kateri bo tekla proga. Že drugi teden začne graditi progo in mogoče bo že pomladi stekla nova proga do Zgornje Šiške. Od sedanjega proga se odcepi ta proga izpred kavarnice Evropa pri Figovu. Pomladi (ali mogoče že letos) začne graditi tudi progo na Vič.

Za te nove proge je naročila uprava malezijske družbe tudi nove vozove iz brodeke tovarne. Vsa dela razširjenja proge v Šiško in na Vič so preračunana na 18 milijonov dinarjev. Ta nova proga bo torej bolj moderna od stare proge, kjer bodo vozili še vedno isti majhni zabojčki po enem samem tiru. A v načrtu je tudi moderniziranje te proge.

V načrtu imamo sploh veliko, kar nas je Ljubljancev. Tudi regulacijo Ljubljane imamo v načrtu že dolgo vrsto let. Sploh precej živimo od načrtov.

Obsojeni komunisti v Celju

Ljubljana, 22. avg. 1930.
Večraj zjutraj se je začel v veliki dvorani celjskega sodišča proces proti osmim delavcem (rudarjem in steklarjem) iz Trbovlj in Hrastnika, ki jih je državno tožilstvo obtožilo širjenja propagande komunizma z letaki, ki so jih ponoči delili po Trbovljah in Hrastniku.

Kakor smo zvedeli z več strani, je bilo s stvarjo tako-le: Osmindesetdelavci v Trbovljah so vzdrževali nekatere stike z nekimi ljubljanskimi komunisti-studenti. Toda ti mladi delavci so imeli med seboj nekega Judežga-izdajalca. Ko je dospel nekdo iz Ljubljane, da bi se sestal s trbovljskimi somišljeniki na skritem v neki gostilni, je ta izdajalec to sporočil tudi žandarmeriji. In ko so se trbovljski mladi delavci posadili v Kurnikovi gostilni v Gaberskem pri Trbovljah, ter je prišel nekdo tudi iz Ljubljane, so prišli orožniki ter jih vse skupaj aretirali — tudi izdajalca, ki je bil na sestanku navzoč. Vse so odpeljali v celjske zapore, od koder pa so izdajalca izpustili že čez par dni domov, dočim so ostali sedeli v preiskovalnem zaporu nad šest mesecev. Onega, ki je prišel iz Ljubljane, je zahtevalo državno sodišče v Beograd, da ga tamkaj sodijo, proti ostalim pa se je vršila razprava pred celjskim rednim sodiščem.

Proces se je začel večraj dopoldne ter se je zvečer končal. V obtožnici očita državni tožilec obtožencem, da so imeli tajno or-

Kočevje po avto ter so oba prepeljali na domove, vendar pa je stanje Kreinerja radi notranjih poškodb težko ter ga bodo morali dati v bolnico.

Okradel rojaka v Južni Ameriki

Ljubljana, 22. avg. 1930.

Vse tukajšnje oblasti kakor tudi vse pristaniške policije so bile obveščene o veliki tatvini, ki jo je izvršil neki jugoslovanski izseljenec v čliski republik nad nekimi rojaki. Naš izseljenec Ivan Kušej — po imenu sodeč, brzokonec Slovenec — si je v trdnem delu dolgih let v čliski republik prihranil lep znesek 40.000 čliskih pezov, kar znaša v našem denarju skoro pol milijona dinarjev ali krog 8.900 dolarjev. In s tem denarjem bi pri nas kar lepo lahko živel in užival mir. Baš se je odpravil domov, pa je preko noči postal bežalec. Dvignil je namreč ves svoj denar v banki ter hotel odpotovati, a mu ga je nekdo ukradel. Ta nekdo je njegov tovarš v člilu, neki Marko Car, ter je doma nekje iz Dalmacije v bližini Dubrovnika. Ta je opazil, da je Kušej dvignil svoje tisočake iz banke ter mu je ponoči ukradel ves znesek ter izginil. Kušej je postal preko noči bežalec, reven bolj kakor je bil, ko je prišel tja. Za Carjem so izdali tiralo. Domnevajo, da je Car odrinil s kakim parnikom preko luže. Policije vseh večjih mest kakor tudi oblasti pri nas so opozorjene nanj. Kušej obupuje v Južni Ameriki ter čaka, kdaj mu sporoče, da so tatu ujeli.

Nesreča na Triglavu

15. avg. se je razširila v Ljubljani vest, da se je nekdo na Triglavu ponesrečil. Šele večraj pa so se zvedele podrobnosti. Na praznik 15. avg. sta začela plezati po severni strani Triglava dva turista: 20letni študent tehniške Vojislav Vakumović iz Zemuna ter Josip Batiš iz Ljubljane. Jedva sta splezala kakih 25 metrov visoko, že je Vakumović zmanjkalo oprijema ter je padel nekaj metrov v globino. Iz Mojštrane je še zvečer odšla reševalna ekspedicija. Batiš pa je vso noč ostal zvesto ob ponesrečenem Vakumoviću. Trpela sta silno; zakaj pogosto se je vilipla in ju prala. Naslednjega dne dopoldna je dospela reševalna skupina do ponesrečenca ter ga prenesla v Mojštrano, kjer so mu nudili prvo zdravniško pomoč. Vakumović ima nalomljeno desno nogo, je močno potolčen po obrazu in ima tudi po telesu več poškodb. Reševalni avto ga je prepeljal v ljubljansko bolnico.

Neprijetne nesreče po Sloveniji

Ljubljana, 18. avg. 1930.

Avtomobilska nesreča avtobusa z Bleda. — Bljeski avtobusa je peljal od brzovlaka, ki prispe v Lesce ob 5. popoldne, proti Bledu štiri osebe in sicer poleg sofofja in sprevoznika nekakega nemškega zdravnika ter njegovo soprogo. Sredi poti med Leskami in Bledom zavije cesta v ovinek. Tu je avtozvošček hotela "Petran" hotel avtobus prehitel ter je zadel v sprednje kolo avtobusa. Sofer avtobusa ni mogel takoj zakreniti in zadržati avtobus v ravnotežju in tako se je avtobus nagnil na robu ceste, se zakotalil navzdol po nasipu, se dvakrat prevrnil ter obležal spod v grapi, globoki do pet metrov. Kar čudno je, da se ni nikomur pripetilo kaj hujšega. Val so dobili sicer vreže od razbitih šip, vendar niso močno krvaveli. Ko so se izmotali iz avtobusa, so se napotili peš v Bled, kjer jih je zdravnik obvezal. Edino soproga nemškega zdravnika toži o notranjih bolečinah.

Pod vlak je zašel.

Na ljubljanskem kamolomu blizu Vrhnike je v torko popoldan kopal pesek 68-letni Trevn Franc iz Podlipa. Pri kopanju se je spoprijela večja skala ter zgrabila Trevna za nogo. Ko so prišli tovariši, da bi mu rešili nogo in plaсти kame-nja, se je sprožila še večja skala ter padla Trevno na hrbet ter mu zlomila hrbtenico. Tri ure kasneje je Trevn podlegel.

Smrt pri delu.

V Kržetovem kamolomu blizu Vrhnike je v torko popoldan kopal pesek 68-letni Trevn Franc iz Podlipa. Pri kopanju se je spoprijela večja skala ter zgrabila Trevna za nogo. Ko so prišli tovariši, da bi mu rešili nogo in plaсти kame-nja, se je sprožila še večja skala ter padla Trevno na hrbet ter mu zlomila hrbtenico. Tri ure kasneje je Trevn podlegel.

OPAZOVANJA

Ironija se ni še nikdar bolj igrala z voditelji ameriškega delavstva in z delavstvom samim kot se igra v sedanji krizi. In predvsem pa s "high wage" teorijo voditeljev Greenove šole, predsednika Ameriške delavske federacije. "Plačevajte visoke mezdne in gospodarska kriza bo mahoma rešena," je klic Greena in drugih voditeljev. Za nameček tej panaceji Ameriške delavske federacije pridenejo še zahtevo za skrajšanje delovnika. Matthew Woll, Greenova desna roka, pa je s svojo Američan Wage Earners Protective ligo, v kateri so zbrani die-hards "delavski" voditelji, pomagal velobiznisu sezidati kitajski zid protektivne tarife. Po tem Wollovem receptu, naj bi se Američani spremenili v pravi raj tudi za delavstvo.

Ne Greenova ne Wollova panacea noče delovati. Kljub temu, da je že deset mesecev, odkar je počil mehurček v Wall streetu, ni še nobenega znamenja, da smo pred izboljšanjem situacije v državi. Poročila zveznega departamenta pokazujejo, da se brezposelnost še vedno večja. To potrjujejo tudi dnevne delavske vesti. Okrog šest milijonov delavcev je brez dela, mnogo milijonov poleg teh ima delni zažarek radi nestalne-ga dela in okrog 25 milijonov ljudi je direktno prizadetih radi brezposelnosti. Vendar se za to veliko armado brezposelnih ni odločil odgovornih vladnih funkcionarjev bogate Amerike ne zmenj. O yes, Hoover je imenoval komisijo za zbiranje statistike o brezposelnosti. Dasi je ta komisija lahko na mestu in potrebna, vendar pa je upravičen sum, da bo republikanska administracija s pomočjo te komisije igrala vlogo ptica noja: namenoma zavlada vprašanje reševanja brezposelnosti.

To je lepa, a draga šola za ameriško delavstvo, ki ima glave iz kamna in v lobanji namesto možganov plevel. Temu plevelu pa priliva William Green s svojo "high wage" teorijo, Woll s svojo visoko carino in oba skupaj pa s političnim receptom (hokumom) "nagraditi prijatelja in kaznuj sovražnika." Greenova "teorija" seveda ni nič novega v zgodovini ameriškega delavskega gibanja. Stvar je bolj stara kot je Green. On jo je le preoblekel v novo nošo, da se lepše glasi. Faktično je bila na tem konceptu ustanovljena Ameriška delavska federacija po pokojnem Gompersu, kateri je ta dojm imenoval "full dinner pail," oziroma ga je adoptiral za svojega in z njim krnil ameriško delavstvo do svoje smrti.

Gompers je bil "robustni individualist," njegov naslednik Green pa je biznismen. In ker hoče biti "up to date", se obnaša kot se obnaša tipični "getter" in govori sličen jezik kot ga govori velobiznis. Gompersovega pankrta je oblekel v novo krilo in ga prekrstil v "High Wage Theory." To je ves zgodovinski "misterij" tega koncepta. In ker Greenova panacea ni nevarna američanemu velobiznisu, zato silite med kapitalisti sto Greenov sleherni dan, ki so istega mnenja v teoriji kot je predsednik Ameriške delavske federacije. "V svrhu večje kumacije so potrebne večje, in visoke plače," lahko čitate vsak dan v meščanskem časopisu, ki beleži govore prominentnih "getterjev" in njihovih duhovnov. Dasi noben kapitalist ne ugovarja v teoriji Greenovi panaceji, pa lahko dnevno slišite ustmena ali pismena poročila o zniževanju mezd. To je logika kapitalistov in uspeh Greenove panaceje.

Raditega bi človek pričakoval, da bi se tudi predsednik Ameriške delavske federacije moral nekaj naučiti. Pa se ne. Načel bi se lahko, da visoka plača sama na sebi ne pomeni veliko ali pa ničesar. Pomeni le tedaj, ako ima delavec stalno delo, drugače ni ta teorija vred-

na pliskavega oreha. In za de-želo bi to imelo pomen le tedaj, ako bi VSI delavci imeli visoke plače in stalno delo. To se seveda ne bo zgodilo pod kapitalizmom, ker poleg drugega, ako ostane sistem tak kot je, splošne visoke plače pomenijo tudi veliko dražjino. In ako zaslužiš deset dolarjev dnevno in moraš ravno toliko potrošiti za svoje potrebe, si ravno na istem stališču kot ako zaslužiš polovico manj, če lahko kupiš isto količino in kvaliteto potrebnih kot v prvem slučaju.

Fakt je tudi, da je Greenova najbolj priljubljena čeburnjanja, opetovano zatrjevanje, da ameriško delavstvo faktično prejema visoke plače. To pesem, ki je le delno rešenična in se nanaša na manjšo skupino dobro organiziranih delavcev, je prenehala ponavljati šele zadnje čase. Lahko pa pričakujemo, da jo bo privlekel iz rokava takoj, ko se gospodarske razmere v državi obrnejo nekbliko na bolje. In kadar Green govori o američanem delavstvu, misli le delavsko aristokracijo, le dobro organizirane delavce, ki prejemajo visoke plače, n. pr. stavbinski, tiskarski in nekateri drugi delavci. Vendar se tudi n. pr. stavbinskim delavcem ne cedi med in mleko, četudi so uspešni, da so spremenili teorijo visokih plač v meso in kri. Ker vlada tudi v tej industriji velika depresija in je okrog 40% delavcev brez dela, je Greenova panacea za veliko število stavbinskih delavcev le iluzija. Brezposelnost v tej industriji je tako velika, da delavci v mnogih mestih na skrivaj delajo za polovico manjšo plačo ali pa še več kot jo določa kolektivna pogodba.

Tudi je ekonomska resnica, da mora iti plačevanje visokih plač nekaterim delavcem na račun nekoga: ali na račun kapitalistov ali pa na račun konzumentov. Pod sedanjim ekonomskim aranžmom gre seveda na račun konzumenta, ker radi plačevanja visokih plač n. pr. v stavbi, tiskarski in delno tudi železniški industriji kapitalisti ne gredo na beraško palico. V mnogih slučajih (posebno v "dobrih" časih je to resnica) pomeni povikanje plač za delodajalca večje profite, ker povika cene produktom veliko več kot pa znaša zvišanje plač.

Ameriška delavska federacija se seveda še nikdar ni brigala za stran tega vprašanja. "Get all you can and can all you get," je koncept večine njenih unij. Tudi je vedno mrko gledala ali pa nasprotovala širjenju prave razredne zavesti med delavce. S kapitalizmom ni bila in tudi sedaj ni v konfliktu v širokem pomenu besede. Neorganizirane delavske mase v trustificiranih industrijah — jeklarski, avtomobilski itd. — so ji deveta brigadnikor se organizirajo tle. Radi tega je v njenih vrstah tudi stagnacija in radi tega je ameriško delavstvo izpostavljenemu večjemu izkoriščanju kot pa delavstvo katerekoli države. Vse to je seveda znano, vendar pa je vredno in potrebno poudarjanja.

Bill Green in njegovi pomočniki brenkajo na napačno struno, na struno, ki odmeva le pol resnično. Govorčenje o visokih plačah je pravilica za ogromno večino ameriškega delavstva. Boljše bi bilo, ako o svoji panaceji nikdar več ne spregovorijo, ker je velika iluzija, brez vsake privlačnosti in s katero ne more navdušiti niti enega samega delavca. In za dosedaj visokih plač bo potrebno navdušenje in bojevitost, česar pa manjka Greenu in federaciji. Rajši kot prepevati to pesem, naj bi govoril o načrtih za nasok kapitalizma, kar bi dalo življenje federaciji in državi kot taki. Urgiral naj bi širokopotezno kampanjo za organiziranje delavcev v velikih industrijah in industrijske unije, urgiral naj bi formiranje delavske stranke. In namesto "high wage policy" naj bi organiziral križarsko vojko v interesu brezposelnih in stavejših delavcev, katere je kapitalizem vrgel med staro šaro napoli ali pa docela izžrpane. Urgiral naj bi vzkonitev predlog

za zavarovanje zoper brezposelnost in starostno pokojnino in drugo socialno zakonodajo. To bi imelo večji pomen kot pa stavejši ponavljanje starih, obrablenih in brezpomembnih fraz, s katerimi so voditelji klorformirali ameriško delavstvo in ga pognali v narodje stagnacije. Ako se ne prebude in ne zapuste kapitalističnega tabora, v katerem se duševno nahajajo, se bo zbudil pa nekdo drugi in pomel kapitalizem s federacijo vred.

E. B.: Dogodek v nebesih

Pred nebeskimi vrati je stala boječa duša in videti je bilo, da se ne upa potrkati na vrata. Peter jo je že nekaj časa opazoval skozi lino in ker je bil slišan v teku let toliko prošnja in videl toliko solz, je bil postal kar slabe volje. Napoleon jo je ogovoril, a njegov glas je bil osoren in srdit:

"Nu, tak pojdi že naprej," je zaklical, "bliže stopi in povej, česa želiš?"

"V nebesa bi rada," je odgovorila duša in Peter je takoj spoznal, da ima opravka z nežno dušo.

"To pravi vaak," se je razjezil nebeski vratar. "Najprej bom pogledal v našo knjigo, kjer je točno zapisano, kako si živeva na zemlji. — Nu, saj ni tako slabo," je dejal Peter z nekoliko milojškim glasom, ko je prečital nekaj listov velike knjige. "Zadnji dnevi pred tvojo smrtjo še niso vpisani, a težko je misliti, da bi bila v zadnji uri kaj pregrešila. Zastran mene lahko greš v nebesa."

Odprl je nebeska vrata. A uboga duša, namestu da bi bila hitro amuknila skozi nje, je obstala in vroče zahtevala.

"Kaj je spet to?" je zamrmral Peter in zgrbnčel čelo. "Nehaj tuliti, neurečni črvček, in povej mi rajši, zakaj ne maraš noter in kje te boli?"

"Saj bi rada šla v nebesa, a kaj, ko me bodo spet zapodili, zakaj na svojo smrtno uro — sem ... sem ... se zlagala ..." je šepnila duša.

"Ali je že kdo kaj takega videl? V zadnji uri lagati!"

Tedaj je pristopil angel Gabriel. "Nu, poslušaj, je dejal, "laž ni nič tako posebnega, saj veš, to se zgodi tudi v najboljših rodbinah."

"Da, da," je zamrmral Peter. "Nu," se je obrnil k ubogi duši, "povej, kako je bilo v tvoji zadnji uri?"

Duša je z žalostnim glasom odgovorila: "Oh, moja zgodba bo dolga, hojim se, da vaju ne bi preveč zadržala." A ko sta ji Peter in angel Gabriel dejala, da imata dovolj časa, je jela pripovedovati: "Bila sem še prav majhna, ko mi je oče umrl; mati, ki je živela ob majhni pokojnini, me je le s težavo vzgajala. Imela sem več bratov in sestra in jahko si mislila, da smo trpeli pomanjkanje na vseh koncih in krajih. — Ves ta čas nam je stal neki zdravnik, prijatelj mojega očeta, zvesto ob strani. In lepega dne je prosil mamo za mojo roko. Ko sem po dolgih letih prvič spet videla arečo v njenih očeh, nisem imela poguma, da bi odklonila.

Svoje arce, ki sem ga bila dala drugemu, sem pokopala in po-

stala sem žena moža, katerega nisem ljubila, pač pa cenila in spoštovala. Kmalu nato je mati umrla in v svoji zadnji uri je blagoslovila mene in moža, ki ji je bil obljubil, da bo skrbel za moje mladoletne sestre in brate. — Tako sem živela ob moževi strani. Vkljub njegovi ljubezni in dobroti mu nisem mogla vrati ljubezni. Mislija sem samo na onega drugega, katerega sem ljubila z vso dušo — a za moža mi je ostalo le prijateljstvo. Videla sem, kako je čakal, da se v mojem srcu zbudi ljubezen, a vprašal me ni nikoli. — In ko sem ležala na smrtni postelji, so mi je neizrekljivo zasmišlil, da sem mu tako slabo vračala vso njegovo ljubezen. — In ko me je zaklinjal, naj mu rečem za slovo vsaj besedico ljubezni — nisem imela poguma, da bi mu povedala resnico. Rekla sem mu, da sem ga vse življenje iz vsega srca ljubila. Tako sem se v svoji zadnji uri zlagala."

Peter in Gabriel nista vedela, kaj naj storita. "Veš kaj," je menil angel Gabriel, "najboljše bo, da vprašamo Gospoda, kaj meni on."

Tako ata tudi napravila. Peter je velel duši, naj počaka pred vrati, sam pa je vzel veliko nebesko knjigo, kjer je bilo zapisano, da je laž grda stvar in težek greh.

Gospod je vzel knjigo v roke, prečital nekaj listov, nato pa stopil k nebeskemu oknu in ju poklical za seboj. "Pogledali so akosi okno na zemljo in videli v neki sobi sključenega moža, ki je sedel pri pisalni mizi. Njegove reane, žalostne oči so bile uprte v sliko, ki je stala pred njim. Niti zganil se ni, ko so se zdalej odprla vrata in je vstopil njegov prijatelj. Prijatelj mu je položil roko na ramo in ga jel tolažiti.

"Nikar se ne vdačaj žalostnim mislim. Imej pogum in glavno pokoncu, ubogi, dragi prijatelj," ga je tolažil novodošlec.

"Jaz nisem ubog," je odvrnil silovalci mož. "Če bi hotel tako govoriti, bi se pregrešil zoper usodo, ki je bila tako milostljiva, da mi je dala leto dni živeti ob njeni strani. To leto je bilo najlepše v mojem življenju. Res je, njena smrt mi je veliko vzela, a vendar me je storila bogatejšega in srečnejšega, zakaj šele v svoji zadnji uri mi je priznala, da me je ljubila iz dna arca. In, glej, kot mi je privlekal v življenje sama od sebe položila roko okoli vratu, tisti mah sem bil tako srečen ko nikoli poprej. Ta ura me bo spominjala akosi vse življenje in mi bo dala pogum, da bom lažje premagal bol in gorje."

Gospod je hitro zaprl okno in se obrnil k Petru:

"Laž je seveda vsolej greh, dragi Peter, a rečem ti, pojdi k nji in pripravi jo k meni. Sedela bo ob mojih nogah."

SHS ali Jugoslavija? Konzul bi moral vedeti!

— Kako je patriotični tisk pozdravil uredbo, s katero se je ime "Kraljevina, Srbov, Hrvatov in Slovencev" izpremenilo v ime "Kraljevina Jugoslavija". Toda kljub temu — režimski ljubljanski dnevnik Jugoslovan ugotavlja, da ima naš konzulat v Celovcu, Nemška Avstrija, še vedno tablo z napisom "Konzulat Kraljevine SHS" in da je tudi tabla sama po sebi kaj malo reprezentativna. Bum!

ORODJE VLAMILCEV

Prvi nekaj dni je novyorkška policija odhila cel stranski orodja in vlamiljske orodja, ko je všla v neko območje rezidenca, v kateri so se nahajali štirje možaki in dve ženski — člani vlamiljske tolpe. Policija ogledajo zaplenjeni material.

Adam Milkovič:

PODEDOVANO ZNAMENJE

(Povest, ki je bila nagrajena v literarnem kontestu Prosvete.)

Irma stoji na pomolu. Ob njej stoji Ivo, mladi v obraz zagoreli častnik. Morje lahko pošumeva in luči se leskečejo iz pristana v njem. Lesjak stoji ob svojem vozu kraj ceste in gleda. Od časa do časa ga zaakeli, da bi se pogljal k njej in se vrge pred njo; pa zopet leže vanj sladko in tolažeče: pusti jo! Ona je srečna, zopet je srečna kakor bi s teboj ne bila nikdar ...

Na nebu se vžigajo luči. Ivo dvigne Irmino desnico in si jo položi na svoje prsi.

"Irma!" Koliko ljubezni je bilo v tej besedi! Irma je uprla oči v hladno valovje in iz njenih oči je kanila v morje naskrivaj drobna solza. Pa se ne da vsega skriti!

"Irma!" Ivo, mornar, že pol moža je bil, ki se ni bal viharjev, se ni bal smrti, je ta trenutek vztrajal. Ko je zagledal njene solzne oči, je naslonil glavo k Irmi in se pridružen zakokal kakor otrok ... In Lesjak je moral gledati, kako se je ta hip združilo pred njim dvoje silhuet v tesen objem. V njem je vstalo silo in ga hotelo vreti k njima.

"Irma!" Samo to je rekel, sklonil glavo in je trpel. Potem se je obrnil proč; zakaj postajalo mu je hujše in hujše. Bilo je to kakor kazni, ki jo je moral prestopiti z muko za storjeni greh. Ona je srečna! se je tolažil in spet mu je bilo laže.

Ko sta prišla k avtomobilu, je ležal na njenih ustnih blažen smehljaj. Ivo jo je držal za desnico in v njegovih očeh je gorela luč.

"Vozite do trga!" je velel šoferju.

Ta večer sta se zaročila ... Lesjak je moral sedeti v kotu, z njim je skušala koketirati domača služkinja.

Preden se je Irma naslednje jutro odpeljala, jo je Ivo spričo matere in očeta privel k sebi in od žalosti ni mogel govoriti. "Moja zlata Irma!" Samo to je iztrgal iz sebe, in Irma mu je pri slovesu dovolila, da jo je prvič v življenju poljubil ... Lesjak se je bil obrnil v stran, potem zagnal sunkoma motor in zdirjal ...

Vso pot nista spregovorila. Lesjak je vozil kolikor se je pač dalo po slabih cestah. Proti polnočju, ko sta se že blizala mestu, je Lesjak iz dalje opazil v nebo štrleče dimnike Hribarjeve tovarne — tedaj ga je stresel mrz.

"Tako," je rekla Irma, ko sta privozila v mesto. "Sedaj ste prosti." Izstopila je, vrgla uničujoč pogled v začuden Lesjakov obraz in poklicala bližnjega taksija. Lesjak je stal pred svojim avtomobilom.

"Izvolite naprej!" mu je rekla. "Hvala!"

Potem je stopila v taksij in se odpeljala.

"Tako," je zamrmral Lesjak, "tak je torej konec. Ha!"

Skočil je v voz in zdirjal. Spotoma zagleda hiteti po cesti Jeromena in Caharijo. Že je bil skoroda pozabil na načrt. Spreletelo ga je.

"Zaboga, kako je?"

Jeromen in Caharija zlezeta v voz. "Vse v redu," pravi Caharija. "Brzovjavi sem iz Zagreba, da ste bili tam, brzovjavi sem iz Brežic, da ste se ponesrečili. Prosim, obvežite si glavo. Ponesrečenca se spozna po belih cunjah, gospod!"

Zapeljali so v stran. Lesjak je tvegaj in si obvezal glavo in roko. Jeromen in Caharija sta si bila že preje oblatila hlače; zakaj, če človek hodi peš, ne more priti čist domov. Caharija, ki je znal za silo voditi volan, se je usedel spredaj. Lesjaka pa so naložili zadaj in mu dodali kot strežaja Jeromena.

Izteklo se je vse dobro. Lesjak je podaril

Cahariji še tristo dinarjev za nasvete, Jeromenu pa dvesto za oskrbo in postrežbo v vozu. Lesjak je legel v posteljo. Naslednji dan so pripeljali k njemu Maro. Ko je zagledala Lesjaka vsega povezanega, se je proti svoji volji trenutno skesala, da je kdaj verovala v ono pismo, ki ga je prejela tisti dan, ko je bil Stojan odpotoval v Zagreb. Jeromen in Caharija pa sta tako živo naslikala vse Lesjakovo trpljenje, da je sam tovarnar Hribar začutil v sebi iskro sočustvovanja in je pripeljal k bolnikovi postelji še soprogo Vero, ki je ta dan prvič prestopila prag te hiše.

Pa je bilo kmalu boljše. Ze drugi dan se je Lesjak sam odpeljal k zdravniku — prijatelju Berčetu. Ta mu je nalepil nekaj obliža na razne strani glave in tak se je Lesjak ob povratku oglašil v Hribarjevi pisarni.

"Tako, tako," je kimal tovarnar, "izvolite sesti. Veste," je nadaljeval, "do petnajstega marca ni več daleč in avetovai bi vam, da skušate čimprej preboleti vse notranje in zunanje poškodbe."

Lesjak se je tem besedam kajpak začudil. Notranje poškodbe! Kaj naj to pomeni? Ko se je ozrl, je skoro prebledel. Na stolu je opazil črn klobuk. Znan se mu je zdel; to je vendar kaplana Završnika klobuk! Sedel je na stol poleg njega, odgovarjal tjavendan na tovarnarjeva vprašanja in premišljeval. Časih se ga je polotil dvom: je, ali ni? In kaj naj bi tu kaplanov klobuk? Še nikoli ni bil videl kaplana v Hribarjevi pisarni. Počasi ga je dvignil. Hipoma se mu je zazdelo, da je v klobuku še toplota in ko je sklonil glavo — je pod klobukom ležal brevir ...

Kaplanova izpoved

Ko je privozil Lesjak k Hribarjevi vili, da obišče Maro, Mare ni bilo doma. Gospa Vera, ki se je ravno zabavala z odvetnikom Rakušem, mu je v zmedenih besedah pojasnila, da je menda odšla v mesto. Caharija, ki je stal ob Lesjakovem prihodu sredi kuhinje, je stopil na prag, pobral predpražni in tokel z njim ob bližnji kol. Med delom je pogledoval po vremenu in časih zazelal. Preden je Lesjak odšel, je na pragu obstal. Tu ni nekaj v redu! si je mislil. Petnajsti marec! — In preboleti treba notranje poškodbe! Pa ne, da ga je Caharija izdal? In, kje je Mara? V ta ugibanja so silile težke slutnje.

"Caharija!" je rekel, ko je bil ta stopil mimo njega.

"Dober dan, dober dan, gospod! Ali vam je že kaj odleglo, ha?" je skrivaj s kazalcem parkrat sunil proti njegovi glavi.

"Kam je odšla Mara?"

"Ko bi vedeli, kake sitnosti sem imel!" je rekel s tajnatvenim glasom. "Po vsej sili so hoteli spraviti iz mene, da sem vas našel v Zagrebu tam gori v bordelu. Trdil sem, da ni res, da jaz sploh ne hodim po bordelih, da za ženske sploh ne maram in če bi tudi maral, da jih ne morem rabiti — pa so, hudič, tako odločno so trdili, da sem jim priznal, da sem bil res tam, ker je bilo pri dotični tvirki še zaprto in pa, ker mi je Jeromen še preje ušel tja gori."

"Zaboga!" je stopil Lesjak korak nazaj, "in kaj mislite sedaj?"

"Hudič ve," je rekel Caharija, "najbrže, da ste bili tudi vi tam gori, hm."

"Mara tudi?"

"Ni se ne bojte! To misli samo gospod, gospa pa odvetnik Rakuš, ki me je z vsemi paragrafi strašil, da je bilo tako in da je treba govoriti resnico."

(Dolje prihodnja.)

Andre Birabeau:

MEDALJON

"Ali že spi?"

Potuhnila se je in se naredila zaspano, da je tudi njen mož zaprl oči — a če je res spal? Njegova roka, ki jo je položil na njo, je sicer postajala težja, a jo je še vedno objemala. Dihanje mu je bilo glasnejše, a tudi neenakomerno. In tedaj je amatrala, da je napočil zanj pravi trenutek. V mislih ji je šinilo skozi možgane vprašanje: Ali smem tvegati? Nato pa: Ali spi dovolj trdno? Ne, ne upam se še, si je rekla. Stela bom še do tisoč. Ko naštejem do tisoč, vstanem.

Stela je:

"...495, ...496, ...497. Zdaj je gotovo spi!" Postala je nestrpna. "...503, ...504..." Zdaj je vstala. Tiho, prav tiho... Saj so preproge po tleh, si je mislila, parketi ne bodo škripali... 520, ...521... A pogled gra, kanaljo, nocoj ti je vrgel obleko tja v fotelj v nasprotnem kotu sobe... 545... Po vseh štirih bom lezla, si je dejala. Ko pridem do obleke, se vzravnam, sežem po telovniku, amuknem z levico v žep in potem... "...588, 589..." Potem si ga natančno ogledam, ta famozni medaljon, ki ga drugače ne morem dobiti pred oči. Naj stane kar hoče, zvedeti moram za vsako ceno, kaj se skriva v njem. Moram!"

To je bilo njeno geslo. In to ne zavoljo ljubosumja (to je izključeno že zaradi razlike v njunih letih), ampak iz nekakšne notranje nujnosti, ki jo sili k temu. Tej nujnosti se ne more upirati ... In vendar! Naj bo karkoli — o tem ne dvomi, da se skriva v medaljonu njena nasprotnica, ki je ne pozna po licu.

Njemu je štirideset let, njej dvajset. Ljubka je zelo. Njemu je štirideset let: če bi jo bila volja, bi ga lahko ovila okoli prsta. Saj rada prizna, da nima povoda za pritoževanje, na tisoč ženak je takih, ki bi se neskončno radovale njegove radodarnosti in mirnosti... Ampak pravo zadovoljstvo za ženo je v tem, da doseže pri možu več, nego ji je mogoče priznati po pameti. O, saj ni otrok v tej umetnosti, prav dobro ume zahtevati, če se ji kaj poljubi. Spretna je še toliko, da se ume pretvarjati, kakor nanese priložnost: zdajci je očarljivo lepa, polna, da se ji ne more nihče upirati, potem zopet hinavska, zahrbtna, brutalna, obetajoča; skratka ženska, ki ve, kaj hoče. In on je zaljubljen tepček. S tem je povedano vse.

Kadar je pa le premuha in zahteva nemogoče reči, kadar preži nanj, ki se ji zdi, da ga luma vilitga, priklenjenega na veržico, tedaj se zgodi nekaj neverjetnega: njegova roka zdrizne v žep telovnika, potegne

zlat predmetek, ga odpre, kakor bi razkrojil breskev, se zazre trenutoma vanj, pa ga zopet zapre — in vse je dobro.

Nestetokrat ga je že prosila, naj bi tudi njej dovolil pogled v to čarobno reč, a vselej jo je odbil. Ne surovo, seveda.

"Ljubica moja, dovolj, da ti odrečem to željo!" S temi besedami jo vedno lopne po glavi. In kar je najgroznejše zanj: on je čisto pomirjen, z njegovega obraza izgine vsa bolečina — v njej pa gloda in gloda...

Nekoč mu je zaklicala: "Ljubček, prisrček ti, da se ne šalim. Če mi odbiješ to prošnjo, vse končam za zmerom... Kadar prestopim prag tvojega doma in se ne vrnem več k tebi, boš videl..."

A stvar je minila brez slih posledic. Groznja, čeprav izrečena silno resno, se je iztekla nad vse smešno in klaverno. Ona je ostala pri njem, on pa pri svojem medaljonu.

A nje ni izpustila misel na to reč nikoli iz spon. Peklo jo je, da bi prišla do njega. "Kaj vendar tiči v njem?" se je spraševala. "Kaj se skriva v njem, kaj daje mojemu možu tako strašno orožje zoper mene? Ali je ženska... Ali celo otrok... Vsekakor oseba, ki ima nad njim silno moč in oblast..."

Za vsako ceno je sklenila, da razreši to zagotovo in štela je dalje: "...953, ...956..." — ah, ne more se več ustavljati silni

zvedavosti. "...970, ...971..." Medaljon je precej velik, ovalen, plošč. "...998, ...999, ...1000..." Zdajci se prav tiho vzravna. Tla ne pokajo. Po vseh štirih zleže do fotelja, poišče telovnik, ga pretipa in roka ji zdrkne v levi žep. Slednjič ga ima!

Tedajci pa ji začne strašno razbijati srce. Ah, prišel je tudi zanj čas, da spozna svojo rivalinjo po obrazu. S palcem pritiska na gumbič, pokrovec odskoči, res je, v medaljonu je slika. In to amaterska slika, treburna fotografija! Ozadje tvori znana scenerija Bulonjskega gozda, košček jezera, rob drevoreda, drevo, dva stola... V ospredju stoji žena, stara, uvela ženska s blokom v roki, črno oblečena s torbo čez pleča... očitno izposojevalka stolov... Pogled na to je bil tako nepričakovan, tako presemetljiv, da ni mogla prenesti položaja brez krika. Ta krik je zbudil njega iz spanja. V polsnu je vrgel pogled po njej, neverjetno hitro doumel položaj in dejal:

"Na čelu imam brazgotino. Ko si me vprašala, kje sem jo dobil, sem ti povedal, da mi je to ostalo izza poskusa samomora zaradi ženske. Bila je lepa, koketna in jaz sem bil blazno zaljubljen vanjo. Vsakojake umetnosti sem počenjal zaradi nje. A zadnja, ki sem jo napravil, se mi ni popolnoma obnesla. Krogla me ni usmrtila, ampak samo opraskala. Od tedaj je minilo že dvajset let. Nekega dne sem jo zopet arečal v Bulonjskem gozdu. Dal sem ji štiri suje, ona pa mi je ponudila karto za sedež. Mislim sem pri sebi: To je tedaj tista ženska, zaradi katere sem si hotel vzeti življenje! — Naslednji dan sem šel zopet v gozd in sem jo dal fotografirati. Za fotografijo sem kupil ta medaljon. In zdaj se ga poslužujem ob vsaki priliki, ko sem na tem, da zaradi te ali one ženske napravim kakšno neumnost. Pogled na to fotografijo mi je dovolj, da ne prestopim meje, ki je mogoče, da me prekoračim..."

Vidiš, draga, držati moramo nekaj na dostojanstvo in čast. In ta slika nazorno kaže, kaj postane iz ženak, ki jih tako ljubimo, da hočemo zaradi njih v smrt..."

Claude Gevel:

REŠITELJA

Fanoche in Bossu sta bila bojazljiva in dobrošerna. Lotila sta se svojega posla le tedaj, če sta se bila do dobra prepričala, da se jima ne more ničesar zgoditi in da izvršitev načrta ne more škodovati njunemu ugledu. Posvetila sta se bila temu poklicu iz ljubezni in zanimanja, a lotevala sta se le imovitih ljudi. Nikoli še nista okradla sromaka, zakaj v takem primeru bi ju pekla vest. A tako — pri bogataših — človek nima vesti. Bog tega gotovo ne smatra za greh, sta sodela oba.

Zvižgaje sta se spravila ta večer na posel. Bossu je imel palico v roki in Fanoche je nosil veliko prazno vrečo. Izgubala sta se obljubljenih cest in glavnih ulic, zakaj človek nikoli ne ve, kdo si zapomni tvoj obraz, pozneje pa imaš lahko velike sitnosti.

"Stvar je precej kočljiva," je rekel Bossu. Toda on je bil pesimist in njegov tovariš, ki je bil trdno prepričan, da se mu bo arečta smehljala do konca dni, ga je jezno zavrnil. Krasna vila, ki leži samotno sredi vrta, soprog po polnoči odstopoval, služinčad ima dovoljenje, da pojde kamorkoli in se vrne šele po polnoči, naposled hud pes, priklenjen na verigo, ki neprestano laja. Lajanje je velika dobrota za vlomilca, zakaj tako stanovanjci prav lahko preslišijo šum, ki ga povzroča vlomilec, da se lahko splazi v stanovanje. Tako imata tri ure časa pred seboj in mlada plovčasta gospa jima gotovo ne bo delala neprilik, marveč se bo rajše skrla pod odejo in molila od strahu.

In res je šlo vse po sreči. Fanoche je bil znamenovit zid, kjer sta lahko splezala na drugo stran. Tako sta se tiho priplazila do glavnih vrat. Bossu jih je kaj lahko odprl. V jedilnici sta pričela. Stekene omare so bile polne srebra in Fanoche je spravljal komad za komadom v svojo vrečo. Zdajci pa je dvignil glavo in pripluhnil. Z znamenjem je opozoril Bossu, naj miruje. Naslednji trenutek sta ugasnila žepno svetilko.

V sosednji sobi se je nekaj zganilo.

"Izgubljena sva!" je rekel Bossu.

"Skrj se!" je velel Fanoche.

Vrata so se odprla. Pokazala se je ženska postava, zavita v belo in rožnato svilu; krenila je k glavnim vratom in jih tiho odprla. Takoj nato je vstopil visok vitek gospod. Objela sta se brez besed. Tesno objeta sta počasi stopala po hodniku v sosedno sobo in zaprla vrata za seboj. Skozi tenka vrata je bilo slišati nežne besede in poljube.

"Kaj praviš k temu?" je dejal Bossu.

"Kaj naj rečem, — vse je v najlepšem redu," je odvrnil Fanoche. "Vsak ima svoj posel in zdaj se nama ni ničesar več bati!"

Spet sta se lotila svojega dela. Kmalu pa je stopil Bossu k Fanocheu in mu šepnil na uho:

"Smejal se boš, a glej, meni se zdi greh krasti v hiši, kjer kraljuje ljubezen..."

"Ne bodi sentimentalni!" ga je zavrnil Fanoche in sta spet nadaljevala. Zdajci pa je Fanoche spet dvignil glavo in šepnil: "Ugasni luč!"

"Že spet?"

Moža sta z vrečo vred izginila za zaveso. V naslednjem trenutku so se odprla vrata in vstopil je debelušast gospod. Klobuk je imel potisnjen globoko na oči in v roki je nosil majhen potni kovček. Prisluhnil je in se tiho plazil po prethi skozi sobo:

"To je soprog zlatolase gospe!" je tiho vzdihnil Fanoche.

Mož je stopil k mizi, kjer je stala steklenica in jo v dušku izpraznil. Skozi okno je posijala luna in v njenem svitu se je zablesčal samokres, katerega je potegnil iz žepa.

"To ne pomeni nič dobrega!" je tiho rekel Fanoche.

"Ali jima kaj pomagava?" je predlagal Bossu.

"Da!" je vzdihnil Fanoche,

zakaj njemu je bilo vsako nasilje zoprno.

Mož se je počasi splazil proti sosednji sobi. Ko je prišel mimo okna, je zapazil, da se je zavesa zganila, se dvignila in — zdaj mu je padla na glavo, ga vsega ovila. Takoj nato se je gospod spotaknil in padel.

Ropot je privabil zlatolase gospo. Prižgala je električno luč. Zagledala je Fanochea, ki je zavijal debelušatega gospoda v zaveso. Zakričala je: "Na pomoč! Kaj se je zgodilo?"

Fanoche je vstal, pokazal na potni kovček, potem na moža, ki se je še vedno skušal braniti.

"Vaš mož, gospa."

Potel je dal Bossu znamenje in odnesla sta moža iz sobe, po stopnicah navzdol v kuhinjo, kjer sta ga položila na tla.

Nato sta se vrnila v jedilnico, kjer je sedela gospa vsa onemogla v usnjenem naslanjaču. Sama.

"Ne bojte se gospa, v zaveso sem napravil odprtino, da lahko diha — in tu, glejte, je njegov samokres, ki ga bom zdajle izpraznil."

"Negov samokres? Strašno!"

"Kje neki, gospa, — služinčad bo našla vašega moža, ko bo prišla domov, in vas skoro mrtvo od prestrašnega strahu. Vse bo v najlepšem redu. Jutri lahko celo obstejete moža, kako vas more osumiti nevestobe in tako dalje."

"Kako naj se vam zahvalim za uslugo?"

"Tako, da naju pustite sama, da lahko končava najin posel. Tukaj je še nekaj predmetov, ki bi jih rada imela..."

"Da, da... prav imata... pustim vaju..."

Pri izhodu se je gospa še enkrat obrnila:

"Ali naj ugasim luč?"

"Prosim!"

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpišajte svoj list!

JETNIK

Ameriški vojaški poveljnik Harold F. Grow, ki je bil vržen v zapor po peruvjskih revolucionarjih. Grow je bil načelnik vojaških letalcev pod starim režimom in zaveznik diktatorja Leguia.

NAZNANILO

LJUDJE, — KI LASTUJEJO STAVBIŠČA "LOTE" V YOUNGSTOWN, WARREN IN NEWTON FALLS, OHIO, LAHKO DOBE DENAR ZANJE IN JIH PRODAJO, AKO SE ZGLASIJO NA NASLOV: 531 CITY BANK BLDG., YOUNGSTOWN, OHIO. — (Adv.)

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveto za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveto.

Stara in zaupna prijateljica

je ta dobro poznana banka svojim odjemalcem, katerim vedno rada pomaga in daje nasvete. Ona izvršuje vseh vrst bančne posle in prodaja parobrodniške liste vseh družb.

Ne pozabite se obrniti na njo kadar kaj potrebujete.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1906 Blue Island Ave.

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJENA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in sboče, vizitnice, časnike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, alovskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo Tiskarne. Čene smerna, unifako delo prve vrste.

Priloge po informaciji na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

1077-59 So. Lawrence Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTREMA POJASNILA